

Nocoviště špačka obecného (*Sturnus vulgaris*) na rybníku Zrcadlo v letech 2000–2009 a 2015–2020

Roosting of the Common Starling (Sturnus vulgaris) at Zrcadlo pond in 2000–2009 and 2015–2020

Ladislav JASSO

Proseč 25, 513 01 Semily; e-mail: jasso.l@seznam.cz

ÚVOD

Špaček obecný (*Sturnus vulgaris*) patří mezi naše nejhojnější druhy ptáků. Kromě Pyrenejského poloostrova hnízdí téměř v celé Evropě včetně Islandu a dále na východ na severu Kazachstánu a na Sibiři až po jezero Bajkal. Díky člověku se tento druh rozšířil na velkém území Severní Ameriky, v jižní Africe, Austrálii a na Novém Zélandu. Zajímavým jevem v životě špačků na celém území jeho výskytu jsou společná nocoviště. Špačkové nocují v rákosinách na jaře po přiletu ze zimovišť a i v době hnízdění. Zejména po vyhníždění se ptáci shromažďují v místech s dostatkem potravy a vytváří stále početnější hejna (HUDEC & ŠŤASTNÝ 2011).

Významným regionálním nocovištěm špačků je rybník Zrcadlo jihozápadně od Kopidlna (kvadrát 5657, nadmořská výška 250 m n. m., koordináty 50°18' N, 15°13' E, rozloha rákosin cca 25 ha). Se svou rozlohou 70 ha je Zrcadlo největším rybníkem Ptačí oblasti Rožďalovické rybníky (VČP ČSO 2020). Nocovištěm špačků jsou tu rozsáhlé porosty rákosu zejména ve východní části rybníka. Toto nocoviště je známé nejméně od roku 1990. Kromě špačků nocují v rákosinách i další druhy ptáků, např. vlaštovka obecná (*Hirundo rustica*), břehule říční (*Riparia riparia*), konipas bílý (*Motacilla alba*), konipas luční (*Motacilla flava*) a strnad luční (*Emberiza calandra*). Nocoviště se vzájemně nekryjí. Tento příspěvek informuje o početnosti a načasování přiletu a odletu špačků obecných na nocovišti v rákosinách rybníku Zrcadlo v letech 2000–2009 a 2015–2020.

METODIKA

Špačky přiletující na nocoviště jsem sčítal v období začínajícím přibližně 2 hodiny před západem slunce a končícím zahřadováním posledních skupin špačků, nejčastěji z mysliveckého posedu na severní straně rybníka, z něhož byl dobrý rozhled na všechny strany i na hladinu. Zaznamenával jsem až na výjimky hejna špačků nad 20 ex. Dále jsem sledoval čas přiletu na nocoviště, směr přiletu a čas západu slunce. Údaje jsem zaznamenával do diktafonu a doma pak přepisoval do zápisníku. Početnost špačků ve větších hejnech jsem odhadoval na desítky, stovky a v těch největších i na tisíce ex. Sčítání jsem nepravidelně prováděl od konce března do konce října mimo měsíc duben, celkové počty sčítání v jednotlivých měsících byly následující: 1× březen, 1× květen, 7× červen, 8× červenec, 21× srpen, 4× září a 2× říjen.

VLASTNÍ POZOROVÁNÍ

Přilet a odlet

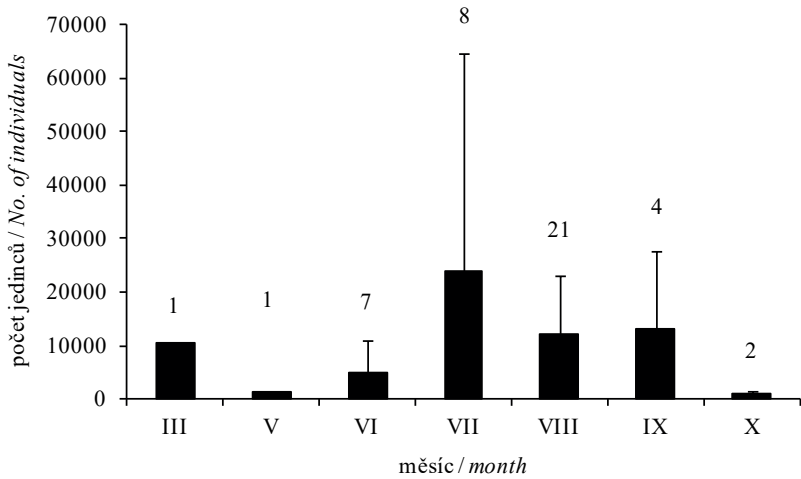
Medián času přiletu prvních špačků na nocoviště byl 49 minut před západem slunce (rozsah 117 minut před západem až 10 minut po západu, celkem 44 pozorování). Na nocoviště zprvu přilétali jednotliví ptáci nebo menší hejna, která usedala na dráty elektrického vedení nebo na topoly na východní straně rybníka. Způsob přiletu záležel do značné míry na počasí. Za teplých slunečných dnů přilétali ptáci ve výšce 30–100 m nad terénem často v rozvolněných hejnech. Za větrného chladnějšího počasí kopírovali terén nízko nad zemí nebo nad hladinou rybníka. Jakmile se špačkové shromáždili u rybníka ve větším množství, začali ještě za plného světla zaletovat do rákosí. Opakovaně se ale zvedli a v hejnu měnícím neustále svůj tvar létali prudce nad rybníkem, aby za několik minut opět usedli do rákosí. Později a zejména při vrcholu přiletu už ptáci jenom v rychlém pádu zalétli do rákosí a už nevzlétli. Po setmění už je nevyplašilo ani tleskání rukou nebo maximálně popohledli o pár metrů. Samotné nocoviště špačků se nacházelo na východní nebo severovýchodní straně rybníka. Pouze jednou – 27. 6. 2008 ptáci nocovali na jižní straně v pruhu rákosí širokém 10–20 m, jednou – 2. 6. 2003 v porostu bezu černého (*Sambucus nigra*) na východní straně a ve dnech 15.–16. 8. 2016 zalétali nocovat do rákosin na nedaleký Nečaský rybník (vzdálenost 1 km). Špačci na nocoviště přilétali nejčastěji od severu, východu a severovýchodu, v malém počtu nepravidelně od západu nebo jihozápadu. Je zajímavé, že ani jednou nepřilétli od jihu nebo jihoovýchodu. Možným vysvětlením by mohla být existence velkého nocoviště špačků na Žehuňském rybníku vzdáleném asi 20 km.

V době hnízdění na nocoviště přilétalo malé množství ptáků, nejméně 2. 6. 2003 – pouze 12 ex. Počty se zvyšovaly od konce června a nejvíce špačků nocovalo v rákosinách koncem července, maximum bylo zaznamenáno konkrétně 21. 7. 2015 – celkem 64 550 ex. V první půli října počet ptáků výrazně klesl a na konci října už šlo jenom o poslední jedince (obr. 1).

První špačci se na nocovišti objevují často už více než hodinu a půl před západem slunce (obr. 2), ale vrchol přiletu probíhá jenom několik minut před západem a poslední ptáci přilétají jen několik minut po západu slunce. Výjimečnou situaci jsem zaznamenal 22. 7. 2009, kdy první ptáci přilétli na nocoviště 110 minut a poslední 34 minut před západem slunce. Rovněž 8. 8. 2002 proběhl přilet jinak než obvykle, když se špačci shromáždili pod hrází rybníka u osady Mlýnec a přilétli nocovat najednou 10 minut po západu slunce.

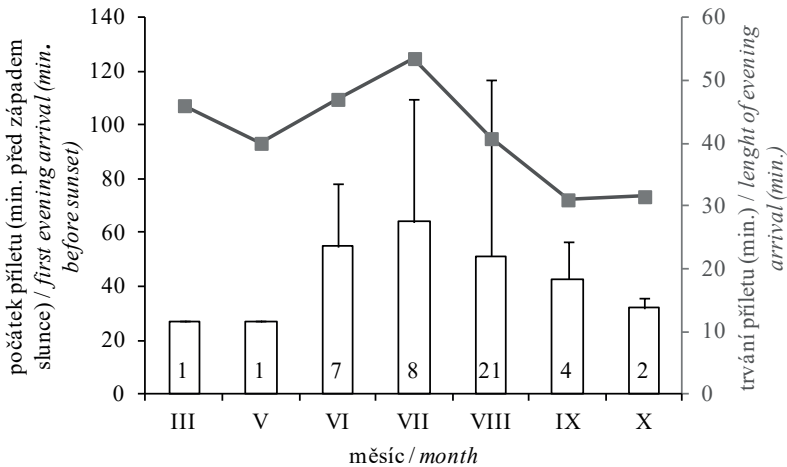
Ranní rozlet začíná po rozednění svtivořením špačků v rákosí a po několika minutách jejich hromadným odletem. Při husté ranní mlze sice ptáci odlétají v běžném čase, ale zanedlouho se vrací zpět do rákosí a definitivně odlétají až po rozpuštění mlhy. Ranní rozlet trvá 1–3 minuty.

Přítomnost velkého množství ptáků samozřejmě neunikla pozornosti dravců. Nepravidelně je přilétal lovit krahujec obecný (*Accipiter nisus*) nebo ostříž lesní (*Falco subbuteo*).

Obr. 1: Počet jedinců špačků obecných (*Sturnus vulgaris*) nocujících na rybníku Zrcadlo na Jičínsku (průměr + maximum, nad sloupci počet kontrol v jednotlivých měsících).

Fig. 1: Monthly distribution of numbers of observed roosting Common Starlings (*Sturnus vulgaris*) at the Zrcadlo pond, district of Jičín (mean + maximum, number of controls above columns).

Obr. 2: Počátek přiletu špačků obecných na nocoviště na rybníku Zrcadlo na Jičínsku (minuty před západem slunce; bílé sloupce: průměr + maximum, nad sloupci počet kontrol v jednotlivých měsících), spojnicový graf s popisky na vedlejší vertikální ose vyznačuje průměrnou dobu trvání přiletu špačků na nocoviště.

Fig. 2: Start of arrival of Common Starlings to roosting site at the Zrcadlo pond, district of Jičín (min. before sunset; white columns: mean + maximum, number of controls above columns), line chart shows length of arrival (minor vertical axis label).

Původ špačků na nocovišti

Většina nocujících jedinců pravděpodobně pochází z okolí přibližně do 20 km od rybníka. Kroužkovací výsledky (tab. 1) ale naznačují, že by na rybníku Zrcadlo mohli nocovat ptáci i ze středních Krkonoš a Podkrkonoší.

Podle těchto údajů se zdá, že špačkové ze středního Podkrkonoší odlétají po vyhnizdění už od konce června na Jičínsko. Důvodem je pravděpodobně vyšší nabídka potravy v podobě dozrávajících třešní nebo bobulí bezu černého, a také posečené louky a sklizená pole.

Podobné výsledky získal při sčítání špačků na nocovišti ČERNÝ (1959). Ten sledoval přilet na Velkém Tisém na Třeboňsku na podzim let 1955–1957. Kromě sčítání počtu přiletujících ptáků měřil i závislost přiletu na světelných podmínkách. Nejvíce špačků přilétalo za jasného počasí 3–15 minut a při zatažené obloze 15–18 minut před západem slunce. Dne 16. 9. 1956 nocoval v rákosinách nejvyšší zjištěný počet 28 900 ex. Nálet špačků na nocoviště trval za jasného počasí 30–37 minut, při zatažené obloze přes hodinu.

SOUHRN

Rákosiny (rozloha cca 25 ha) rybníka Zrcadlo u Kopidlna na Jičínsku jsou významným regionálním nocovištěm špačků obecných. V této práci jsou shrnuty výsledky sčítání za roky 2000–2009 a 2015–2020 při celkem 44 návštěvách této lokality. Přilet na nocoviště byl sledován nepravidelně od konce března do konce října s výjimkou měsíce dubna. V době hnízdění na nocoviště přilétalo malé množství ptáků. Počty se zvyšovaly od konce června a nejvíce špačků (10 000–65 000) nocovalo v rákosinách koncem července. V první půli října počet ptáků výrazně klesl a na konci října už šlo jenom o poslední jedince. Vývoj počtu špačků na nocovišti se může rok od roku výrazně měnit. Stejně tak se měnila v průběhu sezony i místa nocování a délka přiletu (5–105 minut). Nemnohé výsledky kroužkování naznačují, že do rákosin rybníka Zrcadlo přilétali nocovat špačci z Jičínska a středního Podkrkonoší ze vzdálenosti až 39 km.

SUMMARY

*In this article I summarize the results of census of roosting Common Starlings (*Sturnus vulgaris*) in reedbeds (area about 25 ha) of Zrcadlo pond (grid. no. 5657, altitude 250 m a.s.l., coordinates 50°18' N, 15°13' E; district of Jičín) in 2000–2009 and 2015–2020. In total, I carried out 44 irregular census visits from March to October, except April. Only small numbers of Starlings were recorded during breeding period at the pond. The highest numbers were observed at the end of July (10 000–64 000 individuals, the maximum of 64 550 individuals was censused on 21st July 2015). Last dozens of roosting Starlings at Zrcadlo pond were recorded in the end of October. Majority of flocks of Starlings have been roosted only few minute before sunset, however first Starlings had arrived almost two hours before sunset to reedbeds. Few ringing recoveries suggest local origin of roosting Starlings (distance to 40 km from breeding sites).*

LITERATURA

- ČERNÝ W. 1959: Hromadné nocoviště špačka (*Sturnus vulgaris*) na Velkém Tisém a závislost přiletu na světelných podmínkách. *Sylvia* 16: 129–138.
- GRÚZ J. 1998: Zpětná hlášení kroužkovaných ptáků v oblasti Krkonoš 1911–1996. *Pru-nella* 24: 1–69.
- HUDEC K. & ŠTASTNÝ K. (eds) 2011: *Ptáci 3/II*. Academia, Praha.
- VČP ČSO 2020: *Ptačí oblast Rožďalovické rybníky*. Dostupné na <http://www.vcpso.cz/ptaci-oblast-rozdalovicke-rybniky/>. Naposledy navštíveno 12. 10. 2020.

Tab. 1: Vybraná zpětná hlášení špačka obecného (*Sturnus vulgaris*) dokládající přesuny mezi Semilskem a Jičínskem (GRŮZ 1998).

Tab. 1: Selected ringing recoveries of the Common Starling (*Sturnus vulgaris*) documented post breeding dispersion between district of Semily and district of Jičín (GRŮZ 1998).

Místo a datum kroužkování / Site and date of ringing	Místo a datum zpětného hlášení / Site and date of ringing recovery	Vzdálenost od místa kroužkování / zpětného hlášení od rybníku Zrcadlo (km) / Distance between site of ringing and recovery / recovery and Zrcadlo pond (km)
Jilemnice, 24. 9. 1936 (<i>ad.</i>)	Moravčice, 15. 10. 1936	22/17
Horní Branná, 26. 6. 1939 (<i>pull.</i>)	Libáň, 07/1939	36/8
Horní Branná, 29. 6. 1939 (<i>pull.</i>)	Jičín, 1. 10. 1939	25/17
Horní Branná, 20. 5. 1944 (<i>pull.</i>)	Veliš, 28. 6. 1944	35/13